

nestručnoj javnosti. Za kraj ovog osvrta preostaje odgovoriti na uvodnu tvrdnju: osim istraživačima koji se bave srodnim temama ili koji dijele široke istraživačke interese, ova knjiga može biti relevantna i za stručnjake koji se bave povijesću discipline. Ovaj zbornik, naime, omogućava osnovni uvid u znanstvenu biografiju etnologa Tome Vinščaka te širok spektar tema i interesa kojima se bavio, čime ga jasno možemo smjestiti u povijesni kontekst suvremene hrvatske etnologije i kulturne antropologije. Inozemne etnologije već su (po)daleko odmakle u objavljivanju publikacija vezanih uz biografije istaknutih etnologa i kulturnih antropologa. Pitanje zašto takva praksa još uvijek nije dovoljno zaživjela u hrvatskoj etnologiji zaslužuje odgovor na nekom drugom mjestu.

Ivan Grkeš

Naša plaža. Kulturnoantropološko istraživanje splitskih plaža i plažnih kultura: studija slučaja gradske plaže Bačvice, Vedrana Premuž Đipalo, Etnografski muzej Split, Split, 2024., 276 str.

Knjiga *Naša plaža*, objavljena uz izložbu *Plaža je sretno mjesto*, održanu u Etnografskom muzeju Split od 23. studenoga 2024. do 31. siječnja 2025., predstavlja prvu cjelovitu etnološku i kulturnoantropološku studiju o plažnoj kulturi i prostoru, s posebnim naglaskom na splitsku plažu Bačvice. Istražuje društveno-kulturni odnos ljudi i plaže te se temelji na kvalitativnoj metodologiji koja uključuje terenski rad, intervju s različitim akterima i kritičku analizu diskursa različitih izvora.

U prva dva poglavlja autorica donosi pojmovna određenja plaže te pregled istraživanja plažnih prostora i plažne kulture. Prikazuje povijesnu promjenu odnosa prema moru i obali - od straha i odbijanja prema užitku i obožavanju - pri čemu su obale postupno postale prostori odmora, identiteta i potrošnje. Plaže su se razvile od romantičnih i uzvišenih krajolika do zabavnih i globaliziranih prostora, koji danas simboliziraju univerzalno iskustvo odmora i bijega iz svakodnevice. Teorijski okvir počiva na obimnoj i raznovrsnoj literaturi (etnološkoj i kulturnoantropološkoj, kulturnogeografskoj, sociološkoj, filozofskoj, povijesnoj i povijesnoumjetničkoj) vezanoj uz baštinu, turizam, prostor i mjesto, javni prostor, kulturu svakodnevice i dokolice te plažnu kulturu. Tema plaže, s Bačvicama kao studijom slučaja, argumentirano se promišlja i analizira pomoću koncepta društvene proizvodnje i društvenog oblikovanja prostora, stvaranja mjesta liminalnosti, plažnih kultura i identiteta prostora.

U drugom dijelu knjige istražuje se društveno oblikovanje prostora kao konstrukcije simboličkih značenja koja mu pridaju posjetitelji. Peto poglavlje donosi studiju slučaja plaže Bačvice, odabrane zbog njezine stoljetne kupališne tradicije i uloge jednog od najposjećenijih gradskih okupljališta lokalnog stanovništva. Istodobno, Bačvice su izrazito prisutne u medijskom diskursu te su posljednjih godina postale prepoznatljiv simbol identiteta grada Splita. Kako je istaknuo jedan od sugovornika: "Ono što asocira svakog građanina Hrvatske na Split: picigin, Bačvice, Hajduk, Marjan." Autorica istražuje plažu kao identitetsko mjesto u svakodnevici stanovnika Splita u povijesti i danas. Kroz teorijski pristup oprostornjavanja kulture, s jedne strane dijakronijskim pregledom povije-

snog, urbanističkog, gospodarskog i kulturnog razvoja te promjena i transformacija prostora plaže, a s druge analizom periodike i relevantne tematske bibliografije, prikazuje se društvena proizvodnja prostora plaže Bačvice. Koristeći raznovrsne izvore – novinske članke, feljtone, oglase, turističke brošure, pisma, razglednice i fotodokumentaciju – prikazane su funkcije i povijesni razvoj kupališta Bačvice od početka 20. stoljeća do danas. Opisana je transformacija gradskog predjela, od brijega i rta između luke i plaže, preko utvrde, groblja žrtava kuge, vinograda i vrtova iznad uvale, do prvog privatnog kupališta krajem 19. stoljeća. Nakon Prvog svjetskog rata kupalište je postalo javno, s popratnom infrastrukturom, pravilima te zonama za kupače i kupačice. Autorica donosi pregled kupališne arhitekture, razvoja kupališnog odijevanja, pravila ponašanja i sportskih zbivanja, kao i promjena u odnosu ljudi prema krajoliku. Također prikazuje brigu o kupalištu kroz djelovanje Društva za uređenje Bačvica i Firula, ulogu Bačvica u društvenim zbivanjima i razvoju plivačkih i vodenih sportova u Splitu te osnivanje kupališnih *republika* koje jačaju identitetsku i kvartovsku pripadnost. Istaknuta je važnost plaže u razvoju turizma nakon Drugog svjetskog rata, kada Bačvice postaju turistički simbol Splita i najpopularnije obalno okupljalište, gdje se, osim sportskih događanja, održavaju i modni, filmski i glazbeni događaji. Posebnu pažnju posvećuje reprezentacijama plaže Bačvice u književnim i likovnim djelima, fotografiji, filmu i suvremenim medijima.

Kulturnoantropološkim kvalitativnim istraživanjem obuhvaćene su predodžbe, naracije i prakse današnjih stanovnika Splita i turista o posjećivanju plaže i povezanosti s plažnim prostorom. Metodama intervjua i sudioničkog promatranja kroz terenska istraživanja na plaži Bačvice prikupljena je građa razmatrana kroz kategorije iskustva mjesta, identiteta i osjećaja mjesta triju skupina ispitanika (lokalnih posjetitelja plaže, domaćih i inozemnih turista). Korištenjem multilokalne etnografije zabilježeni su mnogostruki doživljaji i aktualizacije prostora plaže. Uvid u motive dolaska na plažu pokazuje raznolikost doživljaja mjesta. Unatoč različitim motivima dolaska i različitim skupinama posjetitelja, uočeno je da se na plaži ostvaruju zajednička “življena” iskustva, slične prakse i navike, te da se uspostavljaju i osnažuju društveni kontakti, kao i vezanost za plažu i ljude koji je posjećuju.

Zamijećene su podjele i zoniranja plažnog prostora, kao i specifične mikrolokacije važne lokalnoj zajednici, ovisno o dobi, spolu, aktivnostima i praksama sudionika (Sunčanica ili Ispod tamarisa, središnji pješčani dio, Željezničar). Te zone doprinose osjećaju mjesta, ali istodobno stvaraju prijepore zbog različitih i često oprečnih interesa – posjetitelja plaže, koncesionara i ugostiteljskih subjekata – te različitih pristupa javnom prostoru. Raznolike aktivnosti koje se odvijaju na plaži zadobivaju značenja koja se potom upisuju u prostor. Posebno je istražena praksa igranja picigina na Bačvicama kao modusa identiteta igrača (piciginaša), plaže i grada. Analizirane su emocije, sjećanja i različita iskustva boravljenja na plaži, koja preoblikuju fizički prostor u značenjsko mjesto. Autorica istražuje afektivan odnos prema plaži iz perspektive lokalnih stanovnika i turista, analizirajući kako formativno razdoblje djetinjstva utječe na osjećaj pripadnosti i vezanosti za prostor. Promatra promjene u dječjim igrama i ponašanju na plaži te analizira nostalgiju kroz dvije razine: individualnu – čežnju za vlastitim prošlim iskustvima, i kolektivnu – čežnju za razdobljem kada je plaža imala značajniji status u zajednici. Istraživanje je obogaćeno autoričnim fotografijama plaže Bačvice, snimljenima u različitim

razdobljima i kontekstima, koje kroz prizore različitih godišnjih doba, sadržaja i aktivnosti dočaravaju dinamiku plažnog prostora te vizualno dopunjuju iskaze i tematske analize.

Na temelju istraživačkih rezultata u šestom poglavlju iznosi se i potencijal muzeološkog predstavljanja plaže Bačvice kroz ekomuzej, muzej zajednice, susjedstva ili muzej usmene povijesti, što bi pridonijelo očuvanju i jačanju svijesti o važnosti plaže kao prirodnog i kulturnog fenomena. Autorica je dio teorijskih i stručnih promišljanja o muzeološkom predstavljanju plažnog prostora i plažne kulture testirala postavljanjem izložbe *Plaža je sretno mjesto* u Etnografskom muzeju Split. Plaže ponekad služe kao mjesta otpora i prijeporni prostori unutar suvremenih političko-ekonomskih sukoba. U posljednjem poglavlju, nazvanom "Etnografija otpora / Borba za plažu", autorica analizira prijepore i građanski otpor na splitskim plažama, fokusirajući se na četiri primjera kroz analizu digitalnih članaka internetskih portala. Time se ilustrira kompleksnost plažnih prostora u suvremenom dobu. Primjeri s Bačvica, Ovčica, Žnjana i Prve vode pokazuju kako građanski otpor i aktivizam, od spontanijih reakcija do organiziranih prosvjeda, nastaje kao odgovor na gradnju, komercijalizaciju i devastaciju javnog prostora.

Posebna vrijednost knjige očituje se u njezinoj raznorodnosti, komparativnom pristupu i sintezi opsežne građe koja odražava društvenu ulogu plaže te značenja koja joj pripisuju različiti pojedinci i društvene skupine. Teorijski utemeljenim i metodološki promišljenim izvornim istraživanjem autorica otvara dosad rijetko i nesustavno obrađivanu temu slojevitosti i složenosti prostora plaže i plažnih kultura. Ujedno ukazuje na ulogu plaže kao javnog prostora u oblikovanju identiteta i svakodnevice stanovnika priobalnih gradova i mjesta. Knjiga *Naša plaža* reprezentativno je djelo o kvalitativnim aspektima društvenog života plaže, grada Splita i središnje Dalmacije te istraživački utemeljeno polazište za upravljačke, kreativne, turističke i kulturne strategije zaštite, obnove i promocije kupališne baštine.

Ana Perinić Lewis

Godišnji skup Hrvatskog etnološkog društva, "Teret" terena: iskustva i vještine etnografskih spoznaja, Zadar, 21. – 25. svibnja 2025.

Hrvatsko etnološko društvo i Odjel za etnologiju i antropologiju Sveučilišta u Zadru, uz podršku Narodnoga muzeja u Zadru i Zavičajnoga muzeja u Benkovcu, organizirali su znanstveno-stručni skup "Teret" terena: iskustva i vještine u zonama etnografskih spoznaja, koji se održao od 21. do 23. svibnja 2025. godine u Zadru. Tema "teških terena" okupila je 93 izlagačice i izlagača, organizirane u jedanaest panela, a programskom su odboru pristigla 64 istraživačka i stručna doprinosa.

Skup je smješten među zadarske zidine kao dio aktivnosti kojima se obilježava 20 godina od osnutka Odjela za etnologiju i antropologiju u Zadru. Inicijativa za osnivanje zasebnoga odjela proistekla je iz rada Etnografskoga odjela zadarskoga Narodnog muzeja još 1950-ih, kada se dogodio najveći priljev predmeta u njegove zbirke. To je i vrijeme